

تغییر دکترین دفاعی؟

واکاوی قطعیت دیدگاه ایران در قبال تسلیحات هسته‌ای با توجه به شرایط گذار در نظم جهانی

اسلامی نبود و ما اراده تولید سلاح هسته‌ای داشتیم، این کار را انجام داده بودیم و دشمنان هم می‌دانند که نمی‌توانستند جلوی ما را بگیرند».

در حالی که جمهوری اسلامی ایران در مقاطع زمانی مختلف تأکید کرده است که اراده‌ای برای ساخت تسلیحات کشتار جمعی در تهران وجود ندارد اما هر گزارش و اظهارنظری از سوی ناظران برنامه هسته‌ای ایران، این اطلاعات را در خود دارد که تهران، در هر مقطع زمانی با توجه به میزان غنی‌سازی و حجم مواد غنی‌شده خود، چه میزان تا ساخت نخستین سلاح هسته‌ای فاصله دارد. دیوید آلبرایت در گزارش ۸ ژانویه خود در سایت «مؤسسه علوم و امنیت بین‌الملل» در مطلبی با عنوان «ایران امروز چقدر سریع می‌تواند سلاح هسته‌ای بسازد؟» اظهار کرده، به طوری که در داخل این کشور توجه برای ساخت سلاح‌های هسته‌ای افزایش یافته است، این در حالی است که ظرفیت‌های ایالات متحده و اسرائیل برای شناسایی و بازداشتن ایران از رسیدن به سلاح هسته‌ای به شدت کاهش یافته است. این بازرسی پیشین آژانس بین‌المللی انرژی اتمی همچنین افزود: «توانمندی‌های تسلیحات هسته‌ای ایران خطرناک‌تر از همیشه شده است و این در شرایطی است که روابط ایران با غرب در سطح پایینی قرار دارد». آلبرایت که به صورت مستمر برنامه هسته‌ای ایران را تحت نظر دارد، مدعی شد که یافته‌های جدید از برنامه اتمی ایران نشان‌دهنده میزان «اشد خطر» برای جامعه بین‌المللی است. این اولین بار است که این اندیشکده آمریکایی از زمان شروع گزارش دهی‌های خود در اکتبر ۲۰۲۲ در باره سطح تهدید برنامه هسته‌ای ایران، چنین درجه‌بندی‌ای از خطر را تعیین می‌کند.

در گزارش قبلی «مؤسسه علوم و امنیت بین‌الملل» که در ماه مه ۲۰۲۳ منتشر شد، امتیاز کل تهدید ایران ۱۴۰ از ۱۸۰ محاسبه شد که در گزارش تازه آن به تاریخ پنجم فوریه، این امتیاز به ۱۵۱ رسید.

امتیاز ۱۵۱ در حال حاضر در بالاترین دسته از درجه‌بندی خطر قرار دارد. در این درجه‌بندی ۶ متغیر در نظر گرفته شده است که هر کدام حداکثر ۳۰ امتیاز دارند و به عبارت دیگر بالاترین درجه تهدید بین ۱۵۰ تا ۱۸۰ امتیاز است. بیشتر این امتیاز نتیجه اقدامات خصمانه ایران (۲۸ امتیاز) و ادبیات خصمانه ایران علیه ایالات متحده و متحدانش (۲۹ امتیاز) و باقی‌ماندن نقطه گریز هسته‌ای ایران بر روی صفر (امتیاز کامل ۳۰) است. مابقی این امتیازات نیز نتیجه پیشرفت ایران در توسعه قابلیت‌های حساس هسته‌ای (۲۲ امتیاز)، افزایش تلاش‌ها برای ساخت سلاح هسته‌ای (۲۱ امتیاز) و شفافیت ناکافی در مورد

هسته‌ای است که از زبان یکی از سیاستمداران عالیرتبه مطرح شده و واکنش‌هایی به همراه داشته است. محمد اسلامی، رئیس سازمان انرژی اتمی نیز البته اظهارات مشابهی با سلف خود در کارنامه‌اش دارد؛ وی در اظهاراتی گفته بود: «ایران توان فنی ساخت بمب اتمی را دارد، ولی چنین برنامه‌ای در دستور کار نیست.»

پیش‌تر، کمال خرازی، رئیس شورای راهبردی روابط خارجی در گفت‌وگویی بر این امر تأکید کرده بود که «بر کسی پوشیده نیست که ما توانایی فنی تولید بمب اتم را داریم، ولی تصمیمی برای این کار نداریم». «ما میزان غنی‌سازی اورانیوم خود را از ۲۰ درصد به ۶۰ درصد رسانده‌ایم و به راحتی می‌توانیم آن را به ۹۰ درصد برسانیم.»

پس از سخنان مشاور رهبر انقلاب، احمد بخشایش اردستانی، عضو وقت کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی نیز در سخنانی گفت: «ساخت سلاح هسته‌ای تنها راه حل جمهوری اسلامی ایران برای خروج از چالش‌ها و بن‌بست‌های سیاسی، دیپلماتیک و امنیتی مربوط به بگرام و پرونده فعالیت‌های هسته‌ای است. تا زمانی که ایران به

بمب هسته‌ای دست پیدا نکند، این چالش‌ها و مشکلات کمابیش و با شدت و ضعف در دوره‌ها و ادوار مختلف ادامه پیدا خواهد کرد. پس باز هم تأکید می‌کنم برای برون‌رفت از این شرایط و خاتمه دادن به این فشارها، ایران باید به سلاح هسته‌ای دست پیدا کند». این نماینده پیشین مجلس در خصوص فتوای رهبر انقلاب نیز گفت: «فتوای دینی بنا به اقتضات و شرایط زمانی و مکانی تغییر پیدا می‌کند. لذا همانطور که مقام معظم رهبری در یک بازه زمانی و با توجه به شرایط سیاسی، دیپلماتیک و امنیتی مربوط به پرونده فعالیت‌های هسته‌ای، ساخت سلاح اتمی را حرام دانستند، می‌توان در شرایط دیگری این فتوا را تغییر داد.»

این در حالی است که آیت‌الله خامنه‌ای بارها و همچنین در خردادماه سال جاری پس از بازدید از نمایشگاه دستاوردهای هسته‌ای در عرصه‌های کشاورزی، پزشکی و سلامت، صنعت، محیط زیست، آب و ساخت نیروگاه، ادعای غرب درباره «ترس از تولید سلاح هسته‌ای در ایران» را دروغ خواندند و تأکید کردند که «خود آن‌ها می‌دانند که ما دنبال سلاح هسته‌ای نیستیم؛ همانگونه که جامعه اطلاعاتی آمریکا چندین بار از جمله در ماه‌های اخیر به این واقعیت اذعان کرده که هیچ نشانه‌ای از حرکت ایران به سمت ساخت سلاح هسته‌ای وجود ندارد». رهبر انقلاب تولید سلاح کشتار جمعی (چه هسته‌ای و چه شیمیایی) را مخالف اسلام خواندند و افزودند: «اگر این مبنای

فاطمه کلانتری

خبرنگار گروه دیپلماسی

«ساخت سلاح هسته‌ای»، مباحث پیرامون آن و جدال حامیان و مخالفانش، موضوعی است که در سال‌های اخیر به‌ویژه پس از خروج یکجانبه ایالات متحده آمریکا از توافق هسته‌ای سال ۲۰۱۵، مطرح و حالا چند باری است که پیش به برنامه‌های غیرتخصصی رسانه ملی نیز باز شده است.

مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، ۱۹ فوریه گفت: «لفاظی نگران‌کننده‌ای وجود دارد، شاید شنیده باشید که مقامات بلندپایه ایران می‌گویند اخیراً همه عناصر لازم برای [ساخت] یک سلاح هسته‌ای را دارند». وی خطاب به تهران افزود: «لطفاً به من هم اطلاع بدهید که چه چیزهایی در اختیار دارید». رافائل گروسی در نشست خبری پس از افتتاحیه نشست ماه مارس شورای حکام نیز در پاسخ به سوالی گفت: «نشانه‌ای از اینکه ایران به سمت تسلیحات هسته‌ای برود نداریم اما حرف‌هایی می‌شنویم و سوالاتی درباره‌اش مطرح می‌کنیم. در عین حال ایران تنها کشوری است که تسلیحات هسته‌ای ندارد اما اورانیوم ۶۰ درصدی غنی می‌کند.»

هر چند در اظهارات دیپلمات آژانتینی، اشاره‌ای به نام رئیس پیشین سازمان انرژی اتمی ایران نشده است، با این حال اشاره مدیرکل نهاد ناظر بر برنامه هسته‌ای ایران به اظهارات علی‌اکبر صالحی است که در برنامه‌ای تلویزیونی در پاسخ به این سوال که «ما توانایی ساخت بمب اتمی را داریم؟» گفت: «ما همه آستانه‌های علم و فناوری هسته‌ای را داریم. من یک مثال بزنم؛ یک خودرو شاسی می‌خواهد، موتور می‌خواهد، فرمان می‌خواهد، جعبه دنده می‌خواهد. حالا شما بپرس جعبه دنده ساختی؟ می‌گویم بله، موتور ساختی؟ البته هر کدام برای کار خودشان». این جدیدترین اظهارات در خصوص تون جمهوری اسلامی ایران برای ساخت سلاح بمب

هر چند در اظهارات دیپلمات آژانتینی، اشاره‌ای به نام رئیس پیشین سازمان انرژی اتمی ایران نشده است، با این حال اشاره مدیرکل نهاد ناظر بر برنامه هسته‌ای ایران به اظهارات علی‌اکبر صالحی است که در برنامه‌ای تلویزیونی در پاسخ به این سوال که «ما توانایی ساخت بمب اتمی را داریم؟» گفت: «ما همه آستانه‌های علم و فناوری هسته‌ای را داریم. من یک مثال بزنم؛ یک خودرو شاسی می‌خواهد، موتور می‌خواهد، فرمان می‌خواهد، جعبه دنده می‌خواهد. حالا شما بپرس جعبه دنده ساختی؟ می‌گویم بله، موتور ساختی؟ البته هر کدام برای کار خودشان». این جدیدترین اظهارات در خصوص تون جمهوری اسلامی ایران برای ساخت سلاح بمب

آنچه در این ستون می‌خوانید، دیدگاه‌های رسانه‌های خارجی است که صرفاً جهت اطلاع‌رسانی منتشر می‌شود و این دیدگاه‌ها موضع روزنامه «هم‌میهن» نیست.

theguardian

فشار هسته‌ای اروپا و آمریکا بر ایران

برخی دیپلمات‌ها در ایالات متحده و اروپا درباره برنامه هسته‌ای ایران و بی‌ثباتی ناشی از درگیری غزه ابراز نگرانی کرده و این احتمال را مطرح کرده‌اند که این تحولات ممکن است دست برخی گروه‌های سیاسی در ایران را که از ساخت سلاح هسته‌ای حمایت می‌کنند، قوی‌تر کند. ابراهیم ربیعی، رئیس جمهور ایران، در روزهای اخیر تکرار کرده است که کشورش در حال حاضر برنامه هسته‌ای غیرنظامی را دنبال می‌کند. با این حال، در نشست سه‌ماهه هفته گذشته هیئت‌مدیره بازرسی هسته‌ای، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، ایالات متحده و شرکای اروپایی آن هشدارهای شدیدی درباره تهدید ناشی از عدم همکاری ایران در برنامه هسته‌ای خود صادر کردند. رافائل گروسی، مدیر آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، حتی اعتراف کرد که تون بازرسی «تداوم دانش درباره تولید ذخیره سانتریفیوژها، روتورها، آب‌سنگین و کنسانتره سنگ اورانیوم» در ایران را از دست داده است.

میخائیل اولیانوف، فرستاده روسیه در آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، همچنین هشدار داد که وضعیت «مملو از خطر است و خطرات خارج شدن اوضاع از کنترل» وجود دارد. اگرچه او علت اصلی خروج ایالات متحده از توافق هسته‌ای سال ۲۰۱۵ عنوان کرد، این هشدارها پس از موفقیت چهره‌های مخالف توافق ۲۰۱۵ در انتخابات پارلمانی آخر هفته گذشته منتشر شد. احساس فوریت نسبتاً به این دلیل افزایش یافته است که ایران در حال غنی‌سازی اورانیوم در سطح بالایی است بلکه به این دلیل که در ماه‌های اخیر برخی شخصیت‌های ارشد ایرانی از تون ایران برای ساخت سلاح هسته‌ای سخن گفته‌اند.

زمینه ژئوپلیتیک منقله‌های، از جمله ترس از تبدیل شدن مناقشه غزه به یک جنگ گسترده‌تر میان ایران و اسرائیل نیز عامل مهمی است. همچنین توافق هسته‌ای ۲۰۱۵ در اکتبر سال آینده منقضی می‌شود. ژنرال مایکل کوریل، فرمانده فرماندهی مرکزی آمریکا، روز پنجشنبه به کمیته نیروهای مسلح آمریکا هشدار داد که اگر ایران به یک قدرت هسته‌ای تبدیل شود، خاورمیانه را برای همیشه تغییر خواهد داد. وی افزود: کلید بازگرداندن این است که تهران بفهمد این رفتار عواقبی برایش خواهد داشت و این بازگرداندن موفقی خواهد بود. منت‌هاست که نگرانی‌هایی در مورد پاسخ‌های تهران به سوالات مربوط درباره سه تأسیسات و حدودی که بازرسان تسلیحات می‌توانند کار خود را در این کشور انجام دهند، وجود دارد. ایالات متحده نیز اعلام کرده که در حال از دست دادن صبر خود است. لورا هولگیت، نماینده آمریکا در آژانس بین‌المللی انرژی اتمی هفته گذشته به هیئت‌مدیره گفت: «پس از پنج سال همکاری محدود و تصمیم ایران به انجام ندان تعهداتش و پنج سال سوال حل‌نشده مربوط به مواد هسته‌ای در مکان‌های اعلام‌نشده در ایران، نمی‌توانیم اجازه دهیم الگوی رفتار فعلی ایران ادامه یابد.» هولگیت از گروسی در خواست کرده است تا قبل از نشست بعدی هیئت‌مدیره در ماه ژوئن، قبل از اینکه بریتانیا، فرانسه و آلمان تحریم‌های بیشتری از طریق سازمان ملل بررسی کنند، یک گزارش جامع قطعی درباره پایبندی ایران به توافق هسته‌ای ارائه کند. سه کشور اروپایی نیز مواضع تندی اتخاذ کرده‌اند.

آنها در بیانیه‌ای گفتند: «ایران به غنی‌سازی اورانیوم بسیار فراتر از آنچه در بگرام متعهد شده بود، ادامه داده است. ایران اکنون باید گام‌های جدی و معناداری بردارد که نشان‌دهنده تمایل واقعی برای کاهش تنش است.» اما اظهارات علنی اخیر در ایران در مورد توانایی‌های فنی این کشور برای تولید تسلیحات هسته‌ای در جهت مخالف است. کورین کیتسل، سفیر بریتانیا در آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، گفته است: پس از فرصت‌های از دست‌رفته و زمان از دست‌رفته، زمان هیئت‌مدیره آژانس به پاسخگویی ایران در قبال تعهدات قانونی‌اش از دست رفته است. ایران اما اصرار دارد که مایل به مذاکره در مورد نسخه بعدی توافق هسته‌ای است و مذاکرات در پس‌پشت‌پرده با علی‌باقری، معاون وزیر امور خارجه و هم‌تایان اروپایی او ادامه دارد. هم‌زمان، تهران به برنامه تسلیحات هسته‌ای اسرائیل تأکید می‌کند. حسین امیرعبداللهیان، وزیر امور خارجه ایران، در کنفرانس خلع سلاح ژنو در فوریه گفت که رژیم اسرائیل «منع واقعی تکثیر سلاح‌های کشتار جمعی» در منطقه است.

وی گفت: لازم است کل زرادخانه هسته‌ای این رژیم از بین برود و تمامی تأسیسات هسته‌ای آن تحت پادمان‌ها و مکانیسم‌های راستی‌آزمایی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی قرار گیرد.